

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
Yayın No: 52

SAKARYA ZAFERİ
VE
HAYMANA
IV

Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Öğr. Gör. Meryem ORAKÇI

Ankara • 2016

Ankara Üniversitesi Yayınları No: 526

SEMPOZYUM DÜZENLEME KOMİTESİ

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN
Prof. Dr. Birkan Sonel TUR
Doç. Dr. Hakan UZUN
Yrd. Doç. Dr. Sedef BULUT
Halil İbrahim UÇAK

ISBN: 978-605-136-288-5

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No:10
06510 Beşevler - ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 26/08/2016

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	v
ÖNSÖZ	vii

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYMANA VE SAKARYA ZAFERİ'NE DAİR...

Levent Gök (Ankara Milletvekili)	3
Prof. Dr. Kasım Karakütük (Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcısı).....	5
Turan Erdoğan (Haymana Kaymakamı).....	7
Özdemir Turgut (Haymana Belediye Başkanı).....	9
Abbas Güçlü (Milliyet Gazetesi Yazarı).....	10
Abdullah Doğan (Yazar-Sosyolog)	12
Burhan Sönmez (Yazar-Edebiyatçı)	14

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE'NİN SOSYAL YÖNÜ

Yrd. Doç. Dr. Ali Asker "Türk İstiklal Savaşı, Azerbaycan Türkleri ve İçtimai Duyarlılık"	21
Yrd. Doç. Dr. Olcay Özkaya "Milli Mücadele'nin Entelektüel Kadın Aktörleri"	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİYASİ AÇIDAN MİLLİ MÜCADELE

Prof. Dr. Necati Fahri Taş "Milli Mücadele'ye Karşı Yapılan İsyanlar ve Sebepleri".....	59
Prof. Dr. Necdet Hayta-Dr. Hatice Yıldırım "Mütareke Yıllarında Rum ve Ermenilerin Geri Dönüşü ile Açıkta Kalan Mülteciler Sorunu"	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAKARYA SAVAŞI VE HAYMANA

Prof. Dr. Haluk Selvi <i>“Milli Mücadele’de Haymana’da Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Faaliyetleri”</i>	87
Prof. Dr. Yasemin Doğaner <i>“Anılarda Sakarya Savaşı”</i>	101
Doç. Dr. Sadiye Tutsak <i>“Sakarya Savaşı’nda Yunanlar Tarafından Yakılan Köyler ve Köylülere Yapılan Zulümler</i>	119
Dr. Çağla Derya Tağmat <i>“1921 Sakarya Savaşı Şenlikleri”</i>	155

1921 SAKARYA ZAFERİ ŞENLİKLERİ

Çağla D. TAĞMAT*

Giriş

Mustafa Kemal Paşa'nın Yusuf İzzet Paşa'ya “*Hattı müdafaa yoktur sattı müdafaa vardır, o satıh bütün vatandır...*” sözleriyle yeni bir askeri strateji geliştirdiği ve yön verdiği Sakarya Meydan Muharebesi,¹ 13 Eylül 1921'de Türklerin kesin zaferiyle sonuçlanmış ve Milli Mücadele döneminde yeni bir döneme girilmiştir. Sakarya Zaferi pek çok sonucuyla Türkiye'nin kaderi üzerine etki etmiş ve yaklaşık bir yıl sonra gerçekleşecek olan Büyük Taarruz için gerekli moral ve güvenin tesis edilmesinde adeta itici güç olmuştur.

Sakarya Savaşı'nın ardından içeride-dışarıda, doğuda-batıda askeri ve siyasi açıdan yeni dengeler belirlemiştir. İtilaf Devletleri'ne Ankara'yı alabilecekleri garantisini veren Yunanistan, güven ve itibar kaybına uğrarken, İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye bakış açısında da değişimler gözlenmiştir. İngilizlerce Malta'da tutulan esirler serbest bırakılırken, Fransa ile 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Fransa, İngiltere'nin Doğu Akdeniz politikasına olan desteğini geri çekmiştir. Daha açık bir ifadeyle İtilaf kuvvetleri arasındaki bölünme daha belirgin hale gelmiştir.

Sakarya Savaşı sonunda kazanılan zafer ile Enver Paşa seçeneği gündemden kalkarken, Mustafa Kemal Paşa'ya duyulan güvenin de sağlamlaştığını söylemek mümkündür. Yunan askeri harekâtının durdurulmasında doğrudan rol oynayan; hatta askeri ve siyasi kariyerini tehlikeye atan Mustafa Kemal Paşa'ya ise Meclis tarafından Gazilik unvanı ve Mareşallik rütbesi verilmiştir.

Sakarya Zaferi'nin sonuçları üzerinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa, bu zaferin toplumun belleğine hemen kazındığı ve içselleştirildiği söylenebilir. Zaferin hem askeri hem de siyasi açıdan kısa,

* Dr.; Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

¹ Ahmet Bekir Palazoğlu, **Başöğretmen Atatürk 1919-1928**, Cilt I, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1991, s. 45.

orta ve uzun vadeli, bir o kadar da kapsamlı sonuçları vardır. Diğer yandan toplumun bu zaferi karşılama şekli de oldukça önemlidir. Psikolojik anlamda da oldukça önemli etkiler yaratan Sakarya Zaferinin İstanbul'da ve Anadolu'da halk tarafından nasıl karşılandığı incelenmeye değer bir konudur.

1921 Yılı Sakarya Zaferi Şenlikleri

13 Eylül 1921 tarihinde Sakarya Nehri'nin batısına atılan Yunan ordularının yenilgisi ile kesinleşen Sakarya Zaferi, bir sonraki gün pek çok gazetenin manşetindeki yerini almış ve yayınlanan resmi tebliğlerle kamuoyuna duyurulmuştur. Mustafa Kemal Paşa millete yayınladığı bildiriye "*Sakarya Savaşı'nın ülke topraklarını çiğneyerek Ankara'ya gitmek ve ülke topraklarının fedakâr koruyucusu olan orduyu yok etmek isteyen düşmanın yenilgisiyle sonuçlandığı*" haberini vermiştir.² Bu açıklamanın ardından halk arasında moral düzeyi yükselmiş ve büyük katılımlarla gerçekleşen şenlikler ve kutlamalar başlamıştır.

Öğüt gazetesinin 14 Eylül tarihinde "*Zafer Şenlikleri*" başlığı ile okuyucularına duyurduğu haberde, Anadolu'nun bu zaferi yeni başarılar için bir başlangıç addettiği belirtilmiş ve adeta bir dönüm noktası olduğu ifade edilmiştir.³

Sakarya Zaferinin Milli Mücadele açısından bir dönüm noktası olduğu halk tarafından da idrak edilmiş olsa gerek ki, çeşitli şehirlerde şenlikler düzenlenmiş ve kutlamalar yapılmıştır.

Zaferin oldukça kuvvetli etki yarattığı illerden biri şüphesiz Ankara olmuştur. Zafer haberinin alınmasıyla geceleri her tarafın aydınlatıldığı Ankara'da polis teşkilatından öğrencilere kadar pek çok grubun katılımıyla zafer alayları organize edilmiştir. Dükkânların kapatıldığı, her yerin bayraklarla donatıldığı Ankara'da halk, bu kutlamalara ellerinde meşaleler ve fenerle katılmış ve yoğun tezahüratta bulunmuş,⁴ Hacı Bayram'da ise kurbanlar kesilmiştir.⁵ Ankara halkı zafer yürüyüşüne, sırasıyla Büyük Millet Meclisi binası, Müdafaa-i Milliye Dairesi, bu güzergâhtaki hastaneler ile Hâkimiyet-i Milliye ve Öğüt gazetelerinin binaları önünden devam

² Zeki Sarıhan, **Kurtuluş Savaşı Günlüğü Açıklamalı Kronoloji Sakarya Savaşı'ndan Lozan'ın Açılışına**, Cilt IV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1996, s. 51.

³ "Zafer Şenlikleri", **Öğüt**, 14 Eylül 1921.

⁴ "Ankara'da Zafer Alayı", **Atı**, 14 Eylül 1921 (Gazetenin bu sayısında tarih kısmı okunamamaktadır, ancak 14 Eylül 1921 olduğu tahmin edilmektedir.).

⁵ Sarıhan, **a.g.e.**, s. 39.

etmiştir.⁶ Ankara'daki şenlik alayına matbuat çalışanları, askerler ve halk da katılmış, fişekler ve meşalelerle Ankara adeta aydınlatılmıştır. Yürüyüş esnasında Mustafa Kemal Paşa'nın çiçeklerle süslenmiş olan resmi iki görevli memur tarafından taşınmış ve yürüyüş esnasında milli marş okunmuştur.⁷

Diğer yandan Ankara'daki bu şenliklerde Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey bir konuşma yapmış, bu konuşmasında Yunan askerlerinin Sakarya'dan⁸ atıldığını ve tüm Anadolu topraklarından sürüleceklerini ifade etmiştir. Hamdullah Suphi Bey'in bu konuşmasının ardından Aydın mebusu Hoca Esat Efendi bir dua okumuş ve halkın âmin seslerinden sonra ordunun zaferden zafere koşması temennileriyle duasını sonlandırmıştır.⁹

Halk Müdafaa-i Milliye dairesi önüne geldiğinde, Müdafaa-i Milliye vekili Refet Paşa¹⁰ da bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, Türk milletinin kimsenin ırzında, namusunda ve canında gözü olmadığını ve halkın mücadelesiyle bu zaferin kazanıldığını belirtmiştir. Savaşın henüz bitmediğini sözlerine ekleyen Refet Paşa, İzmir ve Bursa gibi pek çok yerin kurtarılmayı beklediğini ifade etmiştir. Daha büyük başarılar ve zaferler müjdelemek umudunu taşıdıklarını belirten Refet Paşa, düşmanın tamamen Anadolu'dan çıkarılacağını söylemiştir.¹¹ Refet Paşa'nın konuşmasından sonra topluluğun yürüyüşü tezahüratlarla devam etmiştir. 13 Eylül'de Ankara'da başlayan bu coşku daha sonraki günlerde de devam etmiştir. 17 Eylül günü, Ankara halkı Cuma namazını Namazgâh'ta¹² kılmış şükran duaları etmiştir. Tunalı Hilmi Bey burada bir şiir okumuş ve Afgan elçiliği müsteşarı da bütün İslam âleminin Anadolu'nun üzüntüsü ve sevinciyle yakından alakadar olduğunu belirtmiştir.¹³ Yurt içindeki şenlikler de 23 Eylül tarihine kadar devam etmiş ve mitingler yapılarak seferberlik ve şenlikler eş zamanlı olarak ilerlemiştir. Anadolu'nun dört bir yanında şenlikler sürerken, 17 Eylül tarihinde Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya ulaşmıştır. İstasyonda vekiller, memurlar, askerler ve büyük bir kalabalık tarafından karşılanan Mustafa Kemal Paşa,¹⁴ (istasyonda) çok kalmadan halkın "*Yaşa Paşam*" tezahüratları içinde Çankaya'ya doğru yola çıkmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun aktardığına göre, Yakup Kadri Bey,

⁶ "Ankara'da Zafer Alayı", *Atı*, 14 Eylül 1921.

⁷ *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Eylül 1921.

⁸ Gazetede "Sakarya" ifadesi kullanılmıştır.

⁹ *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Eylül 1921.

¹⁰ Refet Bele, 5 Ağustos 1921'de Milli Müdafaa vekili olmuştur.

¹¹ *Hâkimiyet-i Milliye*, 14 Eylül 1921.

¹² Günümüzde Numune Hastanesinin bulunduğu yer.

¹³ Sarıhan, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁴ Sarıhan, *a.g.e.*, s. 56.

Hamdullah Suphi Bey ve Ruşen Eşref Bey tam istasyona karşılamaya katılmak üzere yolda oldukları anda güzergâhlarında Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşmışlardır. Aktarılanlara göre sırtında her zaman giydiği avcı kıyafetlerinden biri, başında astragan kalpağı olan Mustafa Kemal Paşa,¹⁵ Hamdullah Suphi Bey'in aktardığına göre “Ankara’ya bir çocuk gülümsemesiyle dönmüştür”.¹⁶

Mustafa Kemal Paşa 19 Eylül tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bir konuşma yapmış, bu konuşmasında Sakarya Zaferi’ni anlatmış, Türk halkının bütün amacının bağımsızlığını kazanması olduğunu ifade etmiş ve bu bağımsızlığın nihayete ereceğine olan inancını belirtmiştir.¹⁷ Aynı gün, 14 Eylül tarihinde Fevzi Çakmak Paşa ve İsmet Paşa tarafından Mustafa Kemal Paşa’ya Mareşallik rütbesi ve Gazilik unvanı verilmesine dair sunmuş oldukları kanun teklifi de tartışmasız ve büyük alkışlarla kabul edilmiştir.¹⁸

Diğer yandan 29 Eylül günü Meclis, Sakarya Zaferi’nde yararlılıkları olan 129 kişinin takdirname, 234 kişinin de İstiklal madalyasıyla ödüllendirilmesine karar vermiştir. Ayrıca Fevzi Paşa’ya Orgenerallik, İsmet Paşa’ya da Tümgenerallik rütbesi verilmiştir.¹⁹

Sakarya Savaşı’nın zaferle sonuçlanmasına İstanbul da tepkisiz kalmamıştır. Zafer haberini alan halk 14 Eylül’de sokaklarda zafer tezahüratları yaparak zafer coşkusu yaşamıştır. Vakit gazetesinin aktardığına göre İstanbul, bu zaferi kazanan Türk ordusunun önünde hayranlıkla eğilmiş ve gururunu saklamamıştır.²⁰ Başkomutan Mustafa Kemal Paşa’ya ve neferlerine selamlar yollayan halk, şehitlere rahmet, gazilere de şifalar temenni etmiştir.²¹

Sakarya Zaferiyle ilgili kutlamalar ve şenlikler Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerle sınırlı kalmamıştır. Zonguldak’ta yapılan şenliklerde binlerce kişi Hükümet meydanında toplanmış ve 21 pare top atışı gerçekleşmiştir. Gece yarısına kadar devam eden Zonguldak’taki şenliklerde

---

¹⁵ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Vatan Yolunda*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 156.

¹⁶ Palazoğlu, *a.g.e.*, s. 44

¹⁷ Palazoğlu, *a.g.e.*, s. 45.

¹⁸ Sarıhan, *a.g.e.*, 61.

¹⁹ Selahattin Tansel, *Mondros’tan Mudanya’ya Kadar*, IV. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1978, s. 113.

²⁰ “İstanbul’da Zafer Neşesi”, *Vakit*, 15 Eylül 1921.

²¹ Osman Akandere, “Sakarya Zaferi Münasebetiyle TBMM ve Komutanlara Gönderilen Tebrik Telgrafları ve Bu Telgraflara Verilen Cevaplar”, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana**, (Yay. Haz. Hakan Uzun- Necdet Aysal), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2012, s. 205.

zafer adeta bir bayram havasında kutlanmıştır. Zonguldak'taki şenliklerde dikkati çeken bir nokta Fransız gemilerinin de bu kutlamalara iştirak etmiş olmasıdır.²² 1920 yılının 8 Haziran'ında Karadeniz Ereğlisi'ne ardından da 18 Haziran'da Zonguldak'a asker çıkaran Fransızların²³ bu şenliklere katılmış olmaları anlamlıdır. Bu gelişme, Fransızların, Sakarya Zaferi sonrasında Yunan kuvvetlerinin Anadolu'da kalamayacaklarını anlamalarını ve Yunan Ordusuna destek konusunda İngilizlerden ayrıldıklarını göstermesi açısından önemlidir. Kısacası 1920 yılının ortalarında Zonguldak'ta askeri anlamda başlayan Fransız varlığı, 1921 yılının Eylül ayında Sakarya Zaferinin kazanılmasıyla birlikte adeta Türkler lehine dönmüştür.

Diğer yandan halk arasında kendini gösteren Batı Karadeniz'deki coşku hem Zonguldak ile hem de yalnızca şenliklerle ve tezahüratlarla sınırlı kalmamıştır. Aynı bölgede yer alan Bartın'daki kutlamalarda, halk yaralı gaziler için yarım saat içinde yüz bin kuruş toplamış ve Sakarya Zaferi gazilerine hediye etmiştir.²⁴

Öte yandan bu zaferi ölümsüzleştirmek adına birtakım faaliyetlere de girişilmiştir. Sinop'ta Sakarya namıyla anılan bir çeşme yapılırken,²⁵ Sakarya zaferi anısına bir de abide yapılmasına karar verilmiştir.²⁶

Bu arada İnebolu halkı da kutlama kervanına katılmış ve halkın askerler için topladığı 4 bin paket sigara orduya hediye edilmiştir.²⁷

Kastamonu'da ise zafer haberinin alınmasıyla birlikte beş dakika içinde bütün halk sokaklara akın etmiş, herkes birbirini tebrik etmiş hatta pek çok insan sevinçten gözyaşlarına boğulmuştur. Bütün evler, dükkanlar ve dairelerin bayraklarla donatıldığı Kastamonu'da halk büyük bir sevinç içinde zaferi kutlamıştır.²⁸

Benzer türdeki kutlamalar Bolu'da da gerçekleşmiş ve fener alayları ile şenlikler yapılmıştır. Bolu'daki şenliklerde göze çarpan nokta ise liva namına her türlü silah ve teçhizatın toplanarak bir gönüllü kolu kurulması

²² "Zafer Şenlikleri", *Öğüt*, 14 Eylül 1921.

²³ Bige Yavuz, *Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri, Fransız Arşiv Belgeleri Açısından 1919-1920*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s. 94.

²⁴ "Büyük Zafer", *Atı*, 14 Eylül 1921.

²⁵ Emine Gümüş, *Milli Mücadele'de Kazanılan Zaferlerin Kamuoyundaki Yankıları ve TBMM ile Komutanlara Gönderilen Kutlama Mesajları (1921-1922)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008, s. 34.

²⁶ *Akşam*, 20 Eylül 1921.

²⁷ Sarıhan, *a.g.e.*, s. 70.

²⁸ Mücahit Özçelik, "Açıksöz Gazetesinde Sakarya Savaşı", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 2011, Sayı:6, s. 206-207.

kararı olmuştur. Ati gazetesinin aktardığına göre oluşturulacak gönüllü kolunun kumandası Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey'e verilmiştir.²⁹

Sakarya Zaferine dair sevinç gösterileri Doğu Karadeniz bölgesine de uzanmıştır. Maçka'da zaferi kutlamak amacıyla toplanan halk, milli gaye gerçekleşene kadar hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecekleri konusunda ant içmişlerdir.³⁰

Trabzon'daki kutlamalarda ilk olarak gündüz mevlit ve dualar okunmuş, ardından ise şenlikler yapılmıştır. Minarelerin ışıklandırıldığı Trabzon'da Ağaoğlu Ahmet Bey konuşma yapmış ve şenlikler fener alaylarıyla devam etmiştir.³¹

Anadolu'nun pek çok şehrinde olduğu gibi, Gölpazarı, Kayseri ve Adapazarı halkı da zafer haberinin alınmasıyla sokaklara dökülmüş ve top atışları ve fener alayları eşliğinde zaferi kutlamışlardır.³²

Kayseri'de ise 13 Eylül günü Belediyenin önünde okunan telgrafla zafer haberi halka duyurulmuş, her taraf bayraklarla donanmıştır. Mazhar Müfit Bey³³ saat kulesi etrafında toplanan halka "...üç kıtaya egemen olan bu halkı kimsenin ortadan kaldıramayacağını" ifade etmiş ve "zafer bizimdir" sözleriyle konuşmasına son vermiştir. Ardından sözü Bursa mebusu Şeyh Servet Efendi almıştır. Şeyh Servet Efendi, Allah'ın ve Peygamberin emriyle açılan bu kutsal cihadın yine onların rahmet ve şefaati sayesinde başarıyla nihayet bulacağını belirtmiş ve coşkulu kutlamalar davul zurna ve halaylarla devam etmiştir.³⁴ Sakarya Zaferi'nin yaratmış olduğu etki İnebolu'da da kendini göstermiş, çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Ancak bunlardan daha çok ilgi çekici olan, savaş gazilerinin ihtiyaçları için bin dört yüz seksen lira toplanmış olmasıdır.³⁵

Diğer yandan Adapazarı'na bakıldığında buradaki kutlamalar, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin organizasyonu ile gerçekleştirilmiştir. Adapazarı halkı adına Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanı Hamit Bey Mustafa Kemal

---

²⁹ "Büyük Zafer", **Ati**, 14 Eylül 1921.

³⁰ "Büyük Zafer", **Ati**, 14 Eylül 1921 (tahmini).

³¹ Sarihan, **a.g.e.**, s. 45.

³² Sarihan, **a.g.e.**, 49.

³³ Mazhar Müfit Bey Sakarya Savaşı döneminde, savaştan dolayı Ankara'nın yaşaması muhtemel olası bir zafiyet döneminde Meclis çalışmalarının Kayseri'de yürütülebilmesi için geçici bir süre Kayseri'de görev yapmıştır.

³⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s. 35.

³⁵ **Hâkimiyet-i Milliye**, 18 Eylül 1921.

Paşa'ya çektiği telgrafta zaferi kutlamış ve halkın verilen her emri bir görev olarak yapmaya hazır olduğunu bildirmiştir.³⁶

Doğuda ise zafer haberini alan Kazım Karabekir Paşa her tarafta gece yarısına kadar şenlikler yaptırmış ve İsmet Paşa, Fevzi Paşa ve Mustafa Kemal Paşa'ya ayrı ayrı tebrik telgrafları çekmiştir.³⁷ Karabekir Paşa Mustafa Kemal Paşa'ya çekmiş olduğu telgrafında; Türk zaferi konusunda gazetelerde çıkmakta olan olumlu haberleri kastederek: "... iş bu neşriyatın arkası kesilmemeli her gün ki gazeteler Yunan ordusunun perişanlığından, maktullerinden... bahsedip durmalıdır" demiş ve basın yoluyla yapılacak olan propagandanın altını çizmiştir.³⁸

Güneyde, Fransız işgalini yaşamış olan Ceyhan'da da kutlamalar yapılmıştır. Hatta burada yirmi kişilik bir gönüllü kafilesi Ankara'ya gönderilmiştir.³⁹ Bu gelişme Adana ve civarındaki Fransız işgalinin ne denli gevşediğini göstermesi açısından önemlidir.

Şenliklerin çok yönlü bir yardım ve seferberlik yağmuruna dönüştüğü pek çok ilde cepheye yardım için ordunun erzak ve cephane kollarına katılmak amacıyla pek çok gönüllü, uzun mesafelerden yola çıkmış, bu gönüllüler kollarında çocukları olan kadınlarca cepheye ulaştırılmışlardır.⁴⁰

Yunan kuvvetleri denetiminde olan İzmir'de ise şenlik yapıldığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Şehrin büyük ölçüde Yunan askerleri denetiminde olmasının halk arasında bir kutlama yapılmasının önünde engel teşkil ettiği yorumu yapılabilir. Ancak İzmir'de bir sükûnet hâkim olmuş ve Yunanlar ve Rumlar umutsuzluğa kapılmıştır.⁴¹

Sakarya Zaferi yalnızca Türkiye'de değil, ülke dışında da coşkuyla karşılanmıştır. Afganistan'dan, Sovyetler Birliği'nden, Batum'dan ve Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'nden, Mustafa Kemal Paşa'ya tebrik telgrafları çekilmiştir.

Sonuç

Sakarya Zaferi'nin önemi ve geleceğe dönük olumlu kazanımları halk tarafından hemen ilk gün idrak edilmiştir. 1921 yılında gerçekleşen şenlikler

---

³⁶ Sarıhan, a.g.e., s. 59.

³⁷ Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960, s. 935.

³⁸ Karabekir, a.g.e., s. 935

³⁹ "Zafer ve Anadolu", *Hâkimiyet-i Milliye*, 18 Eylül 1921.

⁴⁰ Kazım Özalp, *Milli Mücadele 1919-1922*, Cilt I., Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1985, s. 216.

⁴¹ Sarıhan, a.g.e., 67.

halkın kazanılan zafere karşı ürettiği çok doğal bir tepkidir ve neredeyse kendiliğinden gelişmiştir. Psikolojik açıdan incelendiğinde 1919 yılının Mayıs ayından itibaren Yunan işgali baskısıyla karşı karşıya kalan Türk halkının adeta bir duygusal rahatlama, hatta tam olmasa bile belli bir düzeyde ferahlama yaşadığını söylemek mümkündür.

Türkiye'nin batısından doğusuna, illerden kasaba ve köylere kadar büyük coşku yaratan zafer haberi ile şükür duaları okunmuş ve namazlar kılınmış, diğer yandan da hemen her yerde Sakarya Savaşı gazileri ve Türk ordusu için önemli ölçüde yardımlar ve bağışlar toplanmıştır. Bu durum Milli Mücadele'nin bir kırılma noktası olan Sakarya Zaferi'nin halk arasındaki dayanışmayı, ulusal bilinci ve nihai zafer inancını gösteren en güzel örnektir.

Bağımsızlık gayesine bir adım daha yaklaşılması gerek halk ve gerek ordu arasındaki cesareti arttırmış, ülkenin dört bir yanında yapılan şenlik ve kutlamalar yoluyla ulusal hisler adeta beslenmiş, orduya katılım artmıştır. Bunun en iyi göstergesi pek çok yerden orduya katılmak için yola çıkan gönüllü alaylarıdır. Sakarya Zaferi, Büyük Taarruzun başarıya ulaşmasında da göz ardı edilmeyecek bir askeri başarıdır. Hatta en önemli basamak olduğu bile söylenebilir. Çünkü Yunan Ordusunun saldırı gücü kırılmış ve iç ve dış kamuoyunda artık Yunanlıların Anadolu'da kalamayacaklarına dair inanç artmıştır.

Bu bağlamda zafer haberi ile şenlik ve kutlamalara girişen halk arasında yalnızca eğlence türünde faaliyetler gerçekleştirilmekle kalmamış, bahsi geçen şenlikler adeta bir seferberlik şenliğine de dönüşmüştür. Bu bağlamda orduya katılımın arttığı ve ulusal var oluş mücadelesinin daha da perçinlendiği yorumu yapılabilir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

Akandere, Osman, "Sakarya Zaferi Münasebetiyle TBMM ve Komutanlara Gönderilen Tebrik Telgrafları ve Bu Telgraflara Verilen Cevaplar", **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana**, (Yay. Haz. Hakan Uzun- Necdet Aysal), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2012

Gümüş, Emine, **Milli Mücadele'de Kazanılan Zaferlerin Kamuoyundaki Yankıları ve TBMM ile Komutanlara Gönderilen Kutlama Mesajları (1921-1922)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış
Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008

Karabekir, Kazım, **İstiklal Harbimiz**, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1960

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri **Vatan Yolunda**, İletişim Yayınları, İstanbul,
1999

Özalp, Kazım, **Milli Mücadele 1919-1922**, Cilt I., Türk Tarih Kurumu
Yayınları, Ankara, 1985

Özçelik, Mücahit, “Açıksöz Gazetesinde Sakarya Savaşı”, **Tarihin Peşinde
Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2011, Sayı:6

Palazoğlu, Ahmet Bekir, **Başöğretmen Atatürk 1919-1928**, Cilt I, TC. Milli
Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1991

Sarıhan, Zeki **Kurtuluş Savaşı Günlüğü Açıklamalı Kronoloji Sakarya
Savaşı’ndan Lozan’ın Açılışına**, Cilt IV, Türk Tarih Kurumu
Yayınları, Ankara, 1996

Tansel, Selahattin **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, IV. Cilt, Milli Eğitim
Basımevi, Ankara, 1978

Yavuz, Bige, **Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri,
Fransız Arşiv Belgeleri Açısından 1919-1920**, Türk Tarih Kurumu
Basımevi, Ankara, 1994

Sürelî Yayınlar

Akşam

Atı

Hâkimiyet-i Milliye

Öğüt

Vakit